

Öronvivel

Bladkantnag på syrén, foto Rana Anderson

Under senare år har bladkantnag, framför allt på syrén *Syringa vulgaris* och liguster *Ligustrum vulgare*, uppmärksammas av trädgårdsodlare. Det här är prydnadsbuskar som inte tidigare drabbats av den här typen av skador. Bladkantnagen kan liknas vid klippta märken i bladkanterna och är typiska för öronvivel, släktet *Otiorynchus*.

Framför allt i de sydvästra delarna av Sverige har den här typen av skador blivit allt vanligare och det har konstaterats att nya öronvivelarter har kommit in i Sverige.

Den främsta spridningsvägen för dessa djur är med människans hjälp, via en ökad handel med växter och ett ökat resande över världen. I Sveriges närområde finns flera fynd av nya öronvivelarter och vi kan förvänta oss de kommer att etablera sig här också.

Släktet Öronvivel

Öronvivelarna, släktena *Otiorynchus* och *Dodecastichus*, är små skalbaggar ca 4-12 mm långa beroende på art.

De har ett karakteristiskt snyte och knäböjda antenner, fästade i en öronformad grop på ovasidan av snytet – därav namnet.

Alla öronvivel har sammanväxta vingar, vilket innebär att de saknar flygförmåga och endast kan ta sig fram genom att krypa långsamt på marken eller upp i bladverket.

De sprids till nya områden med människans hjälp, ofta med växtmaterial gömda i jorden.

Hos ett flertal av vivelarterna finns enbart honor och de förökar sig *partenogenetiskt*, dvs att äggen inte är befruktade utan kan kläckas till larver ändå och varje hona lägger flera hundra ägg. Det här innebär att endast ett djur behövs för att börja bygga upp en helt ny population.

Öronvivilars stadier och utseende

Öronvivilarna har fyra stadier; ägg, larv, puppa och vuxen. Ibland förekommer även ett förpuppstadium.

Larverna är små, 2-12 mm långa beroende på art, ljusa med en mörk huvudkapsel och vissa arter har färgad borst. De är krumböjda och fotlösa, vilket gör att de har svårt att förflytta sig.

Öronvivelarverna hittar man djupt ner i jorden där de är skyddade från fiender. De flesta arterna är nattaktiva och de vuxna vivilarna gömmer sig i jorden under dagtid, men kommer fram när det blivit helt mörkt ute och kryper upp på växterna för att äta.

Dodecastichus inflatus.
Foto Christoffer Fägerström

Vad lever de av?

De vuxna öronvivilarnas föda är blad, knoppar, bark och unga skott medan larverna livnär sig på växternas rötter.

Öronvivilarna är oftast inte specialiserade på ett visst växtslag utan oftast hänvisade till att leva och äta där de är födda.

I trädgårdar angrips flera olika sorters prydnadsbuskar i närheten av varandra, såsom kornell *Cornus* och hortensia *Hydrangea* även om många av de nya arterna verkar föredra syrén och liguster.

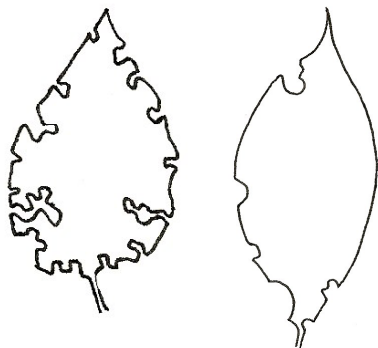
I Sverige finns sedan tidigare flera inhemska arter av öronvivilar, vilka är kända skadegörare på olika ört- och vedartade trädgårdsväxter. Två nya arter är dessutom etablerade, *Otiorhynchus smreczynskii* och *Dodecastichus inflatus*.

Bilderna nedan är förstoringar för att tydligare visa deras utseende. Vivilarnas naturliga storlek är 4-12 mm.

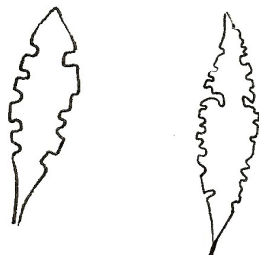
Otiorhynchus smreczynskii.
Foto Christoffer Fägerström

Bladkantgnag på syrén

Bladkantgnag orsakat av *Otiorhynchus smreczynskii* t.v. och t.h. av *Dodecastichus inflatus*.

Bladkantgnag på liguster

Bladkantgnag orsakat av t.v. *Otiorhynchus smreczynskii* och t.h. av *Dodecastichus inflatus*.

Bladkantgnag är typiska spår efter örönvivar och ser olika ut beroende på vivelart och växtstruktur. Gnagmärkena kan vara kantiga eller rundade och ibland formade som en liten krok. Ofta blir gnagen finare i ett tunt blad.

Vid stora angrepp påverkas inte bara utseendet på växten utan även växtens kondition,

men det är inte troligt att växten dör enbart av bladkantgnagen. Det stora problemet är de skador larverna orsakar på rötterna, vilket leder till kraftigt nedsatta plantor och därmed mottaglighet för andra växtskadegörare. Det här leder då slutligen till att växten dör.

Bladkantgnag på liguster, foto Rana Anderson

Vad kan man göra?

Vad kan vi då göra åt problemet? De viktigaste åtgärderna är att förebygga genom att bli noggrannare vid införskaffning av nya växter, oavsett om vi köper dem eller byter med någon. Att kontrollera rotsystemet samt att spola av jorden kring rötterna är det effektivaste sättet att minska spridningen av dessa skadegörare. Det är även viktigt att ge våra växter optimala förhållanden så att de bättre kan klara av mindre angrepp.

Om man har försäkrat sig om att det är örönvivar man har att göra med, kan de jordlevande larverna bekämpas med hjälp av insektsparasitära nematoder. Nematoderna vattnas ut då unga larver finns i jorden, vilket innebär under sommarmånaderna.

Temperaturen måste vara över 14°C och behandling ska inte ske i solljus, då nematoderna är känsliga för UV-strålning. Det är ännu inte så beprövat på friland för vedartade prydnadsväxter ännu, utan används mest i plantskolornas krukodlingar med bra resultat.

Om angreppen uppmärksammas på ett tidigt stadium kan man prova med insamling eller fångstfällor för de vuxna örönvivelarna.

Insamling måste göras nattetid då örönvivelarna är aktiva. Genom att breda ut ett lakan under buskarna och skaka, får man ner vivelarna från bladverket.

Fällorna kan vara burkar, vilka grävs ner i jorden med kanten vid ytan så att vivelarna ramlar ner i dem då de kryper över jordytan. De kan sedan oskadliggöras genom att man lägger dem i sprit.

Om vi ökar medvetenheten och kunskapen om örönvivelarna kan vi kanske minska deras spridning, men det är helt klart att det blir svårt att stoppa dem helt. Vi kommer med all säkerhet att få in fler arter i Sverige.

Lästips

Anderson, Rana. *Vivlar på prydnadsväxter – nya arter eller förändringar i födopreferenser?* SLU 2009. Läs uppsatsen eller ladda ner den på <http://stud.epsilon.slu.se/831/>

Text: Rana Andersson
Foto: Rana Andersson
och Christoffer Fägerström

